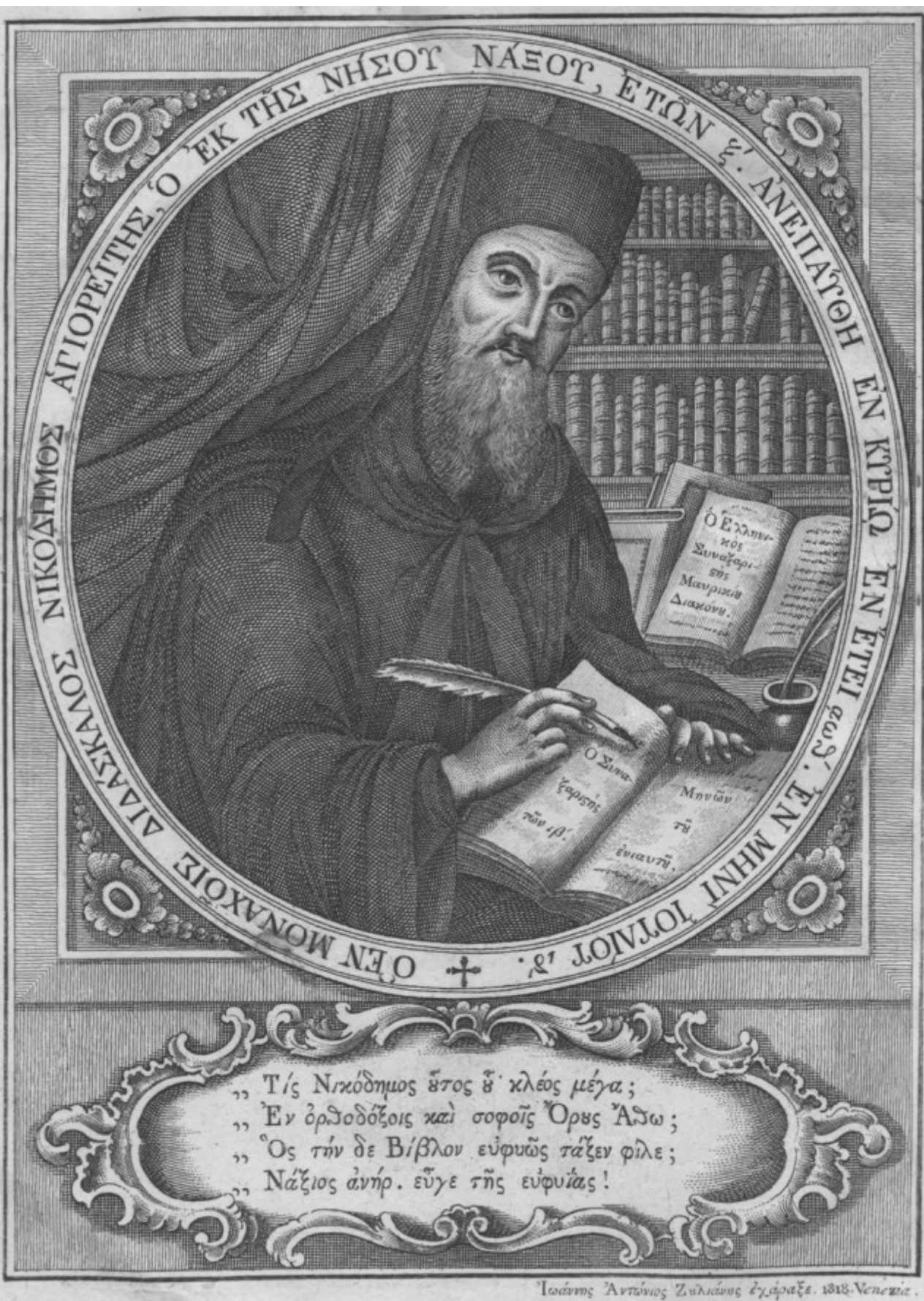
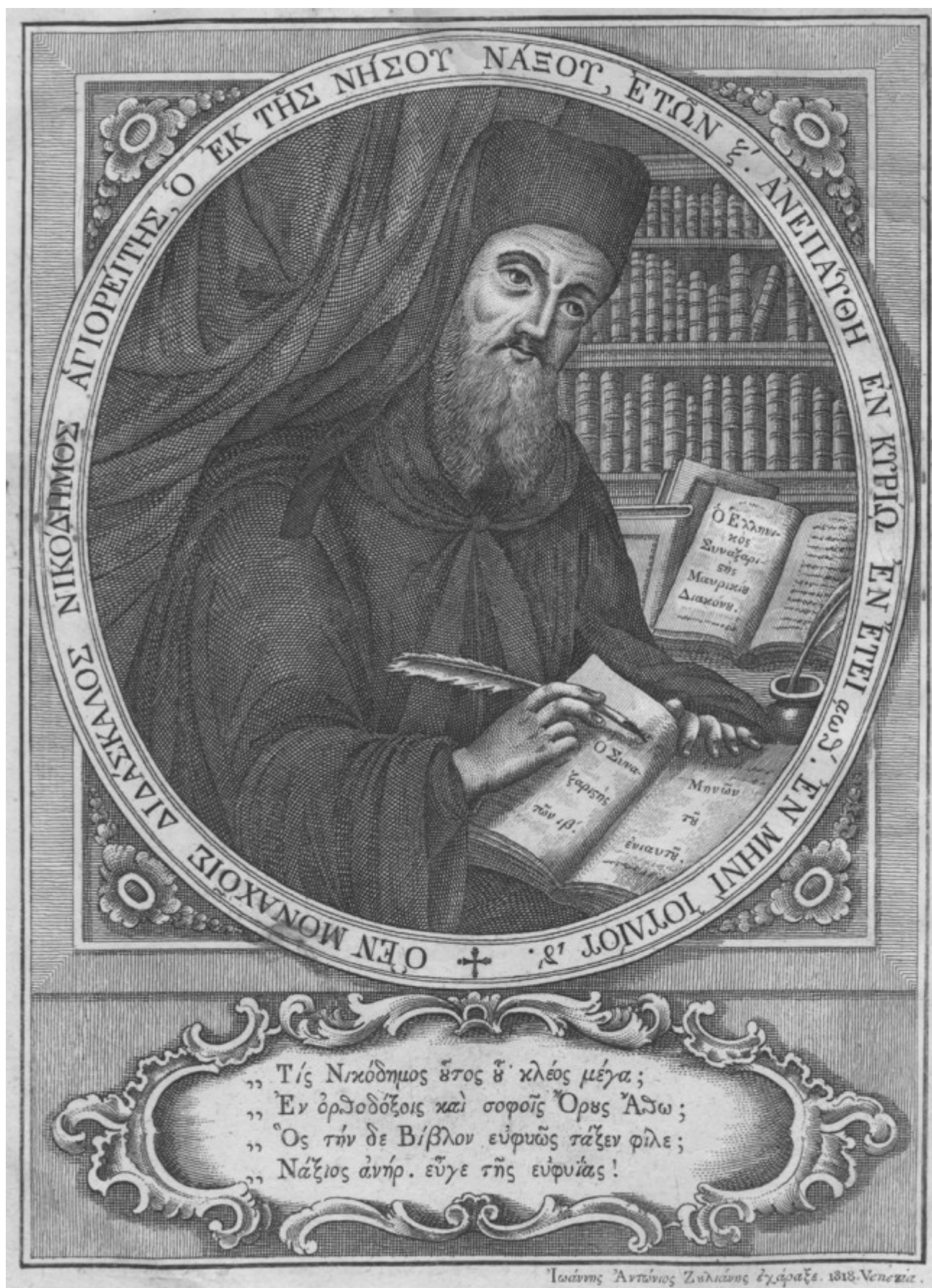

4 Σεπτεμβρίου 2014

Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και το Κίνημα των Κολλυβάδων - Μοναχού Παύλου Λαυριώτου

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιον Όρος / Ορθόδοξη πίστη](#)

Μετά το οριστικό σχίσμα Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας, δύο βασικά

ανανεωτικά «κινήματα» παρουσιάσθηκαν στον χώρο της Ορθοδόξου Εκκλησίας, ο ησυχασμός και το «κίνημα» των Κολλυβάδων.

Ο ησυχασμός προσέλαβε ένα ευρύτερο χαρακτήρα. Άρχισε από μία θεολογική «έριδα», εξελίχθηκε σε μία σύγκρουση στον χώρο της βυζαντινής Εκκλησίας, μεταξύ ουμανιστών λατινοφρόνων και παραδοσιακών και κατέληξε με την επικράτηση της Ορθοδοξίας. Ένα πρόσωπο ο Βαρλαάμ ο Καλαβρός κατάφερε με τις δοξασίες και τις ραδιουργίες του να διχάσει τους βυζαντινούς, να προκαλέσει ρήγματα στην Εκκλησία και εμφύλιο πόλεμο στο κράτος, όταν δυτικοί και Τούρκοι απειλούσαν την ύπαρξή του. Την περίοδο αυτή ένα άλλο πρόσωπο, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, με την αγιότητα του βίου και τα συγγράμματά του, αντιμετώπισε την επικίνδυνη δράση του Βαρλαάμ, αγωνίσθηκε, φυλακίσθηκε, αλλά τελικά διέσωσε το κύρος της Εκκλησίας, την ορθοδοξία των δογμάτων της, έναντι του αλλοπρόσαλλου λατινόφρονος Πατριάρχου Ιωάννου Καλέκα.

Τον 18ο αιώνα, ένα άλλο «κίνημα», εξ ίσου σημαντικό για την ζωή της Εκκλησίας, το κίνημα των Κολλυβάδων, όπως αποκλήθηκε από τους αντικολλυβάδες, ενδο-αγιορειτικό αρχικά, γενικώτερο ύστερα, σφράγισε την ζωή και ιστορία του Αγίου Όρους και της Εκκλησίας.

Το πρόβλημα άρχισε από τους αντικολλυβάδες σχετικά με την ημέρα τελέσεως των μνημοσύνων, το Σάββατο ή την Κυριακή. Οι κολλυβάδες πιστοί στην παράδοση επέμεναν στην κατά το Σάββατο τέλεσή τους. Αντίθετη θέση είχαν οι αντικολλυβάδες. Οι «κολλυβάδες» έδρασαν σε μία εποχή, «καταπτώσεων και ανορθώσεων των Μονών, παρακμής και ανορθώσεως πνευματικής του μοναχικού βίου...»¹.

«Αγωνίσθησαν δια την επιστροφήν εις στην ορθόδοξιν παράδοσιν»². Επρόκειτο για μία προσπάθεια εκλεκτών ρασοφόρων, όχι μόνο επιστροφής στην γνήσια παράδοση της Εκκλησίας σε θέματα τυπικού, λειτουργικά, μυστηρίου κ.ο.κ., αλλά και για την πνευματική αφύπνιση και αναγέννηση του λαού.

Αντίθετα, οι αντικολλυβάδες στην προσπάθειά τους να πλήξουν τους αντιπάλους, «προέβησαν εις διωγμούς και ύβρεις, εις βιαιοπραγίες, ενέβαλλαν σκάνδαλα εις τας ψυχάς πάντων των ορθοδόξων και εις πειρασμόν την εν Κωνσταντινουπόλει Μ. Εκκλησίαν»³.

Έδειξαν πείσμονα εμμονή στις δοξασίες τους και εκδικητικό μένος κατά των Κολλυβάδων, μέχρι σημείου να συγκαλέσουν σύναξη στη Μονή Κουτλουμουσίου, με την συμμετοχή δύο πρώην Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου Ε και Αλεξανδρείας Ματθαίου, όχι για να ενώσουν τα διεστώτα, αλλά για να καταδικάσουν τους αντιφρονούντες. Με συνεχείς παραστάσεις κ.α. στα Πατριαρχεία προκάλεσαν εν τέλει την καταδίκη των Κολλυβάδων επί Πατριαρχείας Σωφρονίου Β , με την έκδοση αφοριστικού εγγράφου στο οποίο μεταξύ άλλων αναφέρεται⁴:

«Σωφρόνιος ελέω Θεού... επειδή δη τις ταραχή και σύγχυσις κατέλαβε προ χρόνων ήδη την Εκκλησίαν και τον Χριστώνυμον και περιούσιον λαόν του Θεού, και διετάραξε πάσαν τάξιν ιερωμένων μοναχών τε και λαϊκών δια δοκησιόφων και δοκοφρόνων, μάλλον δ' ειπείν ευσέβειαν και ανταρσίαν νοσούντων... ώντινων αρχηγοί και της τοιαύτης καινοτομίας πρωταίτιοι και δραματουργοί υπάρχουν ο τε Κακοαθανάσιος Πάριος, ο Κακοϊάκωβος Πελοποννήσιος και ο Αγάπιος Κύπριος και ο Χριστόφορος. Της ουν καινοτομίας ταύτης και κακοδοξίας καταδήλου γενομένης... διορίζοντες δια τούτο και αποφαινόμενοι κατά την ανέκαθεν ιεράν της Εκκλησίας τάξιν και κανονικήν διατύπωσιν απαρατηρήτως τελείσθαι και εν Σαββάτω και εν Κυριακή και εν όλαις ταις ημέραις της εβδομάδος τα μερικά των Ορθοδόξων μνημόσυνα κατά την Παράδοσιν των Αποστολικών Διατάξεων...

Όσοι μεν ουν συνωδά τη Εκκλησία και τω παρόντι Συνοδικώ θεσπίσματι και φρονούσι και πράττουσι, τελούντες απαρατηρήτως και εν Σαββάτω και εν Κυριακή και εν όλαις ταις ημέραις της εβδομάδος τα μερικά των Ορθοδόξων μνημόσυνα, οι τοιούτοι είησαν συγκεχωρημένοι παρά Θεού Κυρίου Παντοκράτορος... Οι δε πρωταίτιοι και αρχηγοί και συνίστορες της τοιαύτης δόξης ότε Κακοαθανάσιος Πάριος και ο Κακοϊάκωβος Πελοποννήσιος και ο Κακοαγάπιος Κύπριος, οι φατρίαν συστήσαντες... καθηρημένοι υπάρχουν από Θεού Κυρίου Παντοκράτορος και γεγυμνωμένοι πάσης Θείας Χάριτος και ιεροπραξίας... καθηρημένους και πάντη ανιέρους εν βάρει αργίας και αλύτου αφορισμού... «Εξ αποφάσεως...».

Νέα πνοή, περιεχόμενο και προοπτική στο «κίνημα» των Κολλυβάδων, έδωσε ο άγιος Νικόδημος ο αγιορείτης με το βιβλίο περί συνεχούς θείας Μεταλήψεως, το οποίο ήγειρε θύελλα διαμαρτυριών και σάλο από τους «αντικολλυβάδες». Νέες κατηγορίες, νέες παρεμβάσεις στα Πατριαρχεία, ασύλληπτα ψεύδη, έκνοες ενέργειες.

Το θέμα απασχόλησε και την σύναξη των Αντιπροσώπων των Ι. Μονών στις Καρυές, οι οποίοι εξέδωσαν σχετική ανακοίνωση στην οποία στηλιτεύεται η τακτική και συμπεριφορά των αντικολλυβάδων και συστήνεται:

«...τούτου δε το παράδειγμα (του φιλολοιδώρου δηλ. Διακόνου) ας σωφρονήση και τους άλλους φιλολοιδώρους και ψευδοκατήγορους, οίτινες καρδίαν έχοντες γυμνασμένην εις τα ψεύδη, και γλώσσαν φιλεγκλήμονα, κινούμενοι υπό του διαβόλου, ανοίγουν το απύλωτον στόμα των και φλυαρούν αθεοφόβως κατά των ανευθύνων και ορθοδόξων αδελφών, κολλυβάδες αυτούς αποκαλούντες και φαρμασόνους και αιρετικούς και κακόδοξους· αι ψευδοκατηγορίαι των γαρ αύται προξενούσι μάχας, γεννώσι ταραχάς, διεγείρουσι μίσος, διαταράττουσι την κοινήν ειρήνην του Αγίου Όρους και εκριζώνουσι από τας καρδίας των την αγάπην, ήτις είναι το σημείον και γνώρισμα των μαθητών του Χριστού και το κεφάλαιον όλων των αρετών, χωρίς της οποίας είναι αδύνατον να σωθή τινάς...»⁵.

Προς διάλυση των συκοφαντιών και την αποφυγή σκανδαλισμού των πιστών, ο

ιερός πατήρ συνέταξε «ιδιόχειρον ομολογίαν Πίστεως», απολογούμενος «δια βραχέων», τι φρονεί και περί όσων αδίκως κατηγορούνταν.

Στην «Απολογία», αφού εκθέτει τα πιστεύω του, καταλήγει: «Αδελφοί και πατέρες, εάν δεν εκριζώσετε το μίσος από την καρδίαν σας και δεν εμφυτεύσετε την αγάπην, και αν δεν παύσητε από τας κατά των αδελφών σας δυσφημίας... ματαίως κατοικείτε εις τα όρη και τα βουνά...»6.

Η Ι. Κοινότης, η οποία ασχολήθηκε με το θέμα, εξέδωσε Εγκύκλιο στην οποία υπογραμμίζεται, μεταξύ άλλων: «...Ημείς άπαντες ομοφώνως κηρύττομεν αυτόν και ομολογούμεν ευσεβέστατον και Ορθοδοξότατον, και των δογμάτων της του Χριστού Εκκλησίας τρόφιμον, καθώς και εκ των ιερών και κοινωφελών συγγραμμάτων αυτού αποδεικνύεται, μέσα εις τα οποία ουδέν φρόνημα αιρετικόν περιέχεται. Και καθώς ημείς ομολογούμεν αυτόν Ορθόδοξον, ούτω και υμείς άπαντες να τον γνωρίζητε ως τοιούτον όντα τη αληθεία...»7.

Ο άγιος Νικόδημος συγχώρεσε τις μικρότητες και ραδιουργίες των αντιφρονούντων και, πέρα από την καλλιέργεια και κατάκτηση των μοναχικών αρετών, αναλώθηκε με ζήλο και ευθύνη στη συγγραφή διαφόρων βιβλίων, προς ωφέλεια του δούλου γένους. Ακαταπόνητος, χαλκέντερος, συνέλεξε ποικίλο συγγραφικό υλικό, συνέταξε πλήθος συγγραμμάτων διαφόρου περιεχομένου σε γλώσσα κατανοητή, χάριν και των απλουστέρων. Πολλούς κόπους κατέβαλε και για την έκδοση των συγγραμμάτων του.

Σκοπός των βιβλίων, η ωφέλεια των υποδούλων ορθοδόξων, οι οποίοι κινδύνευαν από τους Τούρκους, τους «χριστιανούς» της δύσεως, ιδιαίτερα από τους μισσιοναρίους της «πρεσβυτέρας» Ρώμης, οι οποίοι φυσικά δεν είχαν σκοπόν να απαλύνουν το βάρος του ζυγού της σκλαβιάς, αλλά να εκμεταλλευθούν την κατάσταση για την επέκταση της επικρατείας της και, τέλος, από τους διαφωτιστές, οι οποίοι εκ του ασφαλούς αμπελοσοφούσαν επί παντός επιστητού.

Το έργο του οσ. Νικοδήμου φέρει την προσωπική του σφραγίδα. Τεράστιο σε έκταση και ποικιλία, «προκαλεί κατάπληξη το πλήθος των θεμάτων, η πολυμέρεια και το θεολογικό βάθος»8.

Ο Νικόδημος, παρατηρεί ο κ. Σάθας, «κατατάσσεται μεταξύ των λογιωτέρων του καιρού του, πάντων υπέρτερος κατά την φιλοπονίαν... τα δε πολυάριθμα αυτού συγγράμματα ουκ ολίγον συνετέλεσαν εις την κραταίωσιν της Ορθοδοξίας, ωφελείας ανυπολογίστου, του υμετέρου έθνους πρόξενα γενόμενα»9.

Και ενώ ο όσιος ήταν προσωπικότης τοιούτου μεγέθους, ο ίδιος ζούσε ως απλούς μοναχός, όπως μαρτυρεί, «πας ο βίος αυτού, ο περιορισμένος μέσα στα πλαίσια των στερήσεων της νηστείας, της λιτότητος, της προσευχής και συγχρόνως των κατατρεγμών και διώξεων, χωρίς μάλιστα σταθεράν υγείαν»10.

Ο άγιος δεν έγγραφε απλώς για να γράφει. «Καθαρά πνευματικός άνθρωπος, θεολόγος δεινός με σπάνια μόρφωση και εξειδίκευση μέσα από τις σελίδες των

συγγραμμάτων του διδάσκει, κατατοπίζει, φρονηματίζει, έχει ανοικτό διάλογο με οποιαδήποτε αναγνώστη του επί του θέματος»¹¹.

Παραγωγική και αποδοτική υπήρξε η συνεργασία του με τους δύο άλλους κορυφαίους «ηγέτες» των Κολλυβάδων. Τον άγιο Μακάριο Κορίνθου και τον Αθανάσιο Πάριο. Δια βίου υπό διωγμόν. Μετά θάνατον άγιοι και οι Τρεις. Αυτή είναι η οδός των ευσεβών και των αγίων.

Η συνεργασία κάλυπτε όλους τους τομείς: Συγγραφικό, κηρυκτικό και ιεραποστολικό. Κοινός αγών για την προσφορά στην Ορθοδοξία και το γένος, στην αντιμετώπιση των ραδιούργων αντιπάλων.

Και η Μ. Εκκλησία «επιβράβευσε» το έργο τους. «Συμπεριφέρθηκε εχθρικά απέναντι των τριών. Τον Νικόδημο ανάγκασε να συγγράψει την Απολογία της πίστεώς του, έργο με πολύτιμες ειδήσεις.

Του Μακαρίου, το βιβλίο περί συνεχούς Θ. Μεταλήψεως, κατεδίκασε δια των Πατριαρχών Γαβριήλ Δ και Προκοπίου, την καταδίκη ήρε ο Νεόφυτος Ζ . Τον Αθανάσιο καθήρεσε το 1776, απάλλαξε το 1781.

Αναμφισβήτητον είναι... ότι οι τρεις έχουν οσιότητα βίου... ο λόγος των τριών συμπορεύεται με τον βίον των... Από το περιεχόμενο και την ποιότητα του λόγου των συνάγεται ότι και οι τρεις ήσαν κατά κυριολεξίαν και κατ' έξοχήν διδάσκαλοι, είτε χρησιμοποιούν τον Άμβωνα, είτε την διδασκαλική καθέδρα, είτε την γραφίδα...»¹².

Ο όσιος Νικόδημος ήταν ο θεολογικός νους των Κολλυβάδων, ο θεωρητικός εκφραστής των ιδεών τους. Διετύπωσε τη διδασκαλία του χωρίς ακρότητες, με σεβασμό στην παράδοση και τις εκκλησιαστικές αρχές.

Οι αντίπαλοί τους πέρα από την ξεχωριστή επίδοση στην εξύφανση και πλοκή των συκοφαντιών τους, δεν παρουσίασαν θετικό έργο, ένα σοβαρό σύγγραμμα, μια αξιόλογη ιεραποστολική δραστηριότητα. Πέρασαν και χάθηκαν μαζί με τις ιδέες των.

Το έργο, η δράση και η προσφορά του αγίου Νικοδήμου και των λοιπών Κολλυβάδων απέκτησε διαχρονική σημασία και διάσταση. Πλούσιοι είναι οι καρποί του έργου και της δράσεώς των μέχρι των ημερών μας. Και η Εκκλησία τους μνημονεύει με ευγνωμοσύνη και ευχαριστία και τους κατέταξε στην χορεία των αγίων και των διδασκάλων της.

ΠΗΓΗ : «ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ», αρ. φυλ. 205, 2009, σσ. 31-33.

1. Κοσμά Βλάχου, «Η χερσόνησος του Αγίου Όρους Άθως, Βόλος 1903», σ. 110.

2. Κ. Κ. Παπουλίδη, «Το κίνημα των Κολλυβάδων», Αθήναι 1991, σ. 24.

3. Κ. Κ. Παπουλίδη, «Το κίνημα των Κολλυβάδων», Αθήναι 1991, σ. 26.

4. Κ. Κ. Παπουλίδη, «Το κίνημα των Κολλυβάδων», σ. 60, 61.

5. Θεοκλήτου Μον. Διονυσιάτου, «Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης», σ. 45.

6. Θεοκλήτου Μον. Διονυσιάτου, «Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης», σ. 346.
7. Κ. Κ. Παπουλίδη, «Το κίνημα των Κολλυβάδων», σ. 67.
8. Χρ. Κρικώνη, «Το συγγραφικό έργο του αγίου Νικοδήμου, Πρακτικά Α Έπιστημονικοῦ Συνεδρίου, τόμος Α », Γουμένισσα 2006, σ. 135.
9. Κ. Σάθα, «Νικόδημος ο Αγιορείτης, Νεοελληνική Φιλολογία», Βιογραφίας..., Αθήναι 1868, σ. 626.
10. Τάσσου Αθ. Γριτσόπουλου, «Νικόδημος Αγιορείτης – Κίνημα των Κολλυβάδων», Επετηρίς Κυκλαδικών Μελετών, τ. 162, σ. 70.
11. Τάσσου Αθ. Γριτσόπουλου, «Νικόδημος Αγιορείτης – Κίνημα των Κολλυβάδων», Επετηρίς Κυκλαδικών Μελετών, τ. 162, σ. 71.
12. Τάσσου Αθ. Γριτσόπουλου, «Νικόδημος Αγιορείτης – Κίνημα των Κολλυβάδων», Επετηρίς Κυκλαδικών Μελετών, τ. 162, σ. 65.

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com